

СПОГОДБАТА МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА ГЪРЦИЯ
ЗА ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ВОДИТЕ НА РЕКА МЕСТА (1996 Г.)*Ралица Тютюнджиева*THE AGREEMENT BETWEEN THE REPUBLIC OF BULGARIA
AND THE HELLENIC REPUBLIC ON THE USE OF THE WATERS
OF THE MESTA RIVER (1996)*Ralitsa Tyutyundzhieva*

Abstract: *The article deals with the conclusion of the Agreement between the Republic of Bulgaria and the Hellenic Republic on the use of the waters of the Mesta River (1996). Attention is paid to the parliamentary debates arising from President Zhelyu Zhelev's veto of the Law on Ratification of the Agreement. An analysis is carried out of Greece's policy on both the specific issue, which is also interrelated with the opening of new border checkpoints, and the role Bulgaria's southern neighbour plays as a member of NATO and the EU. It has been noted that Greece saw the need to support the development of democratic mechanisms and institutions that would lay the foundations for Bulgaria's future EU membership and real commitment.*

Keywords: *Bulgaria; Greece; Agreement; waters; Mesta; veto; Zhelyu Zhelev.*

Спорът за използването на водите на река Места между България и Гърция в най-ново време води началото си от подписаната през 1964 г. Спогодба за сътрудничество при използване водите на реките. Според постигнатите договорености двете страни са длъжни да се информират за бъдещето строителство и експлоатиране на водостопански обекти, с цел да не си причиняват значими щети. В подписания в София на 7 октомври 1991 г. Договор за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност между България и Гърция /обнародван на 26.X.1993 г./ има включен текст, свързан с намерението на договарящите страни да предприемат специални мерки за предотвратяване на каквото и да било замърсяване на реките, “протичащи през територията и на двете страни”¹

В края на 1995 г. Спогодбата между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за използване водите на река Места е подписана от Георги Пирински в качеството му на външен министър. Двете държави се задължават да обменят информация за състоянието на водите на реката, да предприемат общи мерки за подобряване на нейното качество и да извършват общ мониторинг. По силата на спогодба се създава и постоянна българо-гръцка комисия по водно стопанство.

На 28 март 1996 г. Народното събрание приема Закона за ратифициране на Спогодбата, но президентът Желю Желев на основание прерогативите си по чл. 101, ал. 1 от Конституцията издава Указ № 61/10.04. 1996 г., с който връща закона за ново обсъждане в парламента. Държавния глава съгласно разпоредбата на

¹ Държавен вестник, бр. 91 от 26.X.1993 г.

основния закон прилага и мотиви за това свое действие.

На 25 април 1996 г. се провежда сто шестдесет и пето заседание на 37-то Народно събрание, с примат се ползва наложеното вето на държавния глава и съответно първата точка от дневния ред е „Повторно гласуване на Закона за ратифициране на Спогодбата между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за използване на водите на река Места“. Председателят на Комисията по околната среда и водите Борис Колев запознава народните представители с мотивите на държавния глава – като основен той е извел решението на Парламента от януари 1990 г, което е публикувано в „Държавен вестник“, бр. 10 от 2 февруари същата година. То е прието след доклад на съставената парламентарна комисия за проучване на проектите за водоснабдителния комплекс „Рила“ и хидротехническият комплекс „Места“. Президентът посочва че, съгласно четвъртата точка от решението Народното събрание „задължава Министерския съвет да организира разработването на алтернативен проект за комплексно оползотворяване на река Места в съответствие с основните принципи на водостопанската политика, като на национална територия се използват не по-малко от 75 процента от този отток“. Държавният глава пише че, „Министерският съвет със свое решение от 21 март и 10 октомври 1994 г. възлага мандат за създаване на българо-гръцка експертна комисия за водите на река Места, като приема отстъпка в позицията на България за предоставяне на 29 на сто от оттока на водите на река Места и 30-годишен срок за действие на договора. С това решението на Народното събрание от 1990 г. е нарушено.“ В Становището на Комисията се посочва че, в решението на Народното събрание от януари 1990 г. „става дума за използване, а не за задържане на водите от басейна на река Места на българска територия. Решението е спазено, тъй като на наша територия освен предвидените 71 на сто, към тях трябва да се прибавят още 4-5 на сто водни количества, които средногодишно се ползват като възвратни води. Това са води,

използувани за напояване, за индустриални и други цели, които след това се връщат отново в басейна на река Места.“

Неофициално се твърди че, „това е цената, срещу която Гърция дава подкрепата си България да започне преговори за членството в ЕС и обещава да открие КПП-та в срок, който по-късно не е спазен.“²

По отношение на друг мотив на държавния глава за налагане на вето, а именно „предоставянето на 29 на сто не от новогодишния отток, а от така определения многогодишен отток, може съществено да увреди интересите на Република България“, експертите изготвили становището се аргументират че, „навсякъде в хидроложките и хидрометричните изчервания се работи не с количества само за една година, а за достатъчно дългия представител на хидроложка редица от години“. Опозицията в лицето на СДС, не приема тези доводи, народния представител В. Михайлов предлага „да поставите на гласуване отлагането разискванията по проектозакона за спогодбата между Република Гърция и Република България за водите на р. Места и да разпределите този законопроект в Комисията по национална сигурност.“ Предложението му е отхвърлено от социалистическото мнозинство. В. Василев предупреждава, че „има прецедент- това е първата ратификация, върната от президент. Значи, има много важни спорни моменти“. Той посочва че, „в тази спогодба се борави с несъществуващи водни количества в р. Места; с един отток, който е изчисляван 1935-1970 г. и е записан милиард и половина метра кубически средногодишен отток. Такъв отток в реката не съществува...там се говори за 29 на сто, след като предишното Народно събрание е взело решение поне 75 на сто от оттока да бъдат използвани на територията на България...Истинският отток в реката през последните десет години е 800 милиона кубически метра...Вие тук дори сте записали, че през последните 20 години не е милиард и половина, а е милиард и двеста милиона. Това е една разлика от 300 млн. Ако не знаете какво значи 300 млн., това значи половината язовир Искър... Ето защо ние ще гласуваме отново

² В. Хроника, „България оставя златото си да изтича или отново за една стара идея за язовир на Места“, 29. 03.2016 г.

против тази ратификация. Призоваваме всички да гласуват „против“ и да се върнат отново нещата на равнище между двете правителства да се уточни този отток. След като всички признават, че този отток отдавна вече не е реален, просто да се промени в тази спогодба, за да нямаме неприятности за в бъдеще“.

Въпросът за водите на река Места се дискутира едновременно с този за отварянето на нови ГКПП, като гърците поемат ангажимент да бъдат изградени следните- Гоце Делчев- Драма, Рудозем- Ксанти и Кърджали- Комотини. На 31 март 1998 г. началника на управление „ЮИЕ“ В. Порязов приема посланика на Република Гърция П. Каракасис, повода е организирането на предстоящото официално посещение на гръцкия министър-председател К. Симитис в България на 14-15 април. На нея посланика поставя „въпроса за предоставяне на обещаните от българската страна данни, свързани с изпълнението на Спогодбата за река Места. Бе му отговорено, че с последната нота, която МВНР е изпратило, на гръцката страна е съобщен утвърдения от МС състав на българската част на Смесената комисия и че в най-скоро време ще им бъдат предоставени данните за качеството и количеството на оттичащите се води на река Места.“ На срещата на президента П. Стоянов с К. Симитис на 14 април 1998 г. е посочено че „България отдава приоритетно значение на съвместните инфраструктурни проекти, чиято реализация ще допринесе за укрепването на регионалното сътрудничество и стабилност“. Държавния глава отбелязва че, „има известно забавяне в изпълнението на договорените срокове за изграждане на ГКПП „Кърджали- Комотини“ и „Рудозем- Ксанти“. Необходимо е да се ускорят съгласувателните процедури по определяне на техническите параметри на граничните преходи. Очакваме през април 1998 г. да бъдат подписани съответните протоколи, които ще дадат възможност за ускоряване процеса на проектиране и строителство.“³ П. Стоянов е на държавно посещение в Република Гърция на 4 и 5 декември 2000 г. по покана на колегата си К. Стефанопулос. На срещата двамата разискват въпроса за граничните пунктове ед-

новременно с този за река Места. К. Стефанопулос казва че, изграждането на трите нови ГКПП, „ще даде нов тласък на икономическите отношения. Той припомни, че гръцката страна е предложила проект за изграждане на пряка връзка Орменион- Свиленград- Бургас и очаква бележките на българската страна. Гръцката страна пое ангажимент до края на 2001 г. да бъде изграден мостът при ГКПП Кулата- Промахон. Той потвърждава че, „въпросът за откриването на новите ГКПП е свързан с водите на река Места. Отбелязва, че е налице голямо забавяне в изпълнението на това споразумение. Гръцката страна очаква да й бъдат предоставени необходимите данни за количеството и качеството на водите, за да продължи работата на Смесената комисия“.⁴

Във външната политика на Гърция трябва да се посочат следните основни приоритети, а именно развитие на отношенията с ЕС, САЩ и НАТО, със страните от Югоизточна Европа, Русия и Близкия Изток. Южната ни съседка отдава сериозно внимание на отношенията си с Щатите, тъй като ги възприема като неизменен фактор, който е изключителна важност за интересите ѝ на Балканите, Източното Средиземноморие и Кипър. Действително на част от гръцкото общество са присъщи антиамериканските настроения, които са предизвикани основно от позицията на САЩ по време на окупацията на Северен Кипър през 1974 г. от турски войски. Не бива да се забравя и наличието на влиятелно гръцко лоби в Щатите, представено от значителен брой конгресмени, сенатори, крупни предприемачи, които са от гръцки произход. Именно на него Гърция разчита в значителна степен да постигне по-благоприятна американска позиция по отношения на Кипърския въпрос и въобще за споровете ѝ с Турция. Като цяло в Атина възприемат като логичен балансиран подход на американската политика спрямо Гърция и Турция, но едновременно с това се опасяват, че предвид геостратегическото значение на Турция САЩ в даден момент могат да нарушат този баланс в нейна полза.

Членството на Гърция едновременно в ЕС и НАТО и дава външнополитическо преи-

³ ЦДА, фонд № 1224, опис № 4, а.е. № 776

⁴ ЦДА, фонд № 1224, опис № 4, а.е. № 780.

чувство, с което не разполага нито една друга държава в региона. Тя ловко комбинира възможностите, които и предоставят лостовете на двете организации, за да прокара своите интереси в Югоизточна Европа. Атина определено, а и с известно основание има амбиции да бъде финансово-икономически център на региона, с решаваща роля в координирането на политиката на ЕС към него.

По отношение на България, гръцкото правителство смята че, основните ни проблеми са в икономическата област, които са и в симбиоза с наличието на корупция сред политическия елит и администрацията. В тази връзка, гърците виждат необходимост от подкрепа за развитието на демократичните механизми и институции, които да положат основите за бъдещо обвързване и реално членство на България в ЕС. Гърция, разбира се има интерес северната ѝ съседка да е предвидим и надежден партньор, а в частност това се изразява и в създаването на коридор, който свърз-

ва Черно море с Егейско за пренос както на транспортни потоци, така и на петрол. Нещо повече, осъществяването на подобна връзка ще превърне магистралата „Егнатия Одос“ от вътрешен в международен коридор, паралелен на Паневропейския транспортен коридор № 8.

Гърция смята че, „в отношенията със съседните страни България се стреми да подхожда балансирано, като особено внимава да не наруши баланса в отношенията си с Гърция и Турция. Същевременно в определени моменти тя проявява опасения, че подобряването на българо-турските отношения е неин ущърб. Атина гледа неприязнено на усилията на България за включване на Турция в тристранни схеми на сътрудничество. Самата тя е инициатор на различни „триъгълници“, в които смята че, по право ѝ принадлежи водещата роля на „връх“. Никога обаче не включва в такива „триъгълници“ Турция⁵.

⁵ ЦДА, фонд № 1224, опис № 4, а.е. № 780.